PSIHOLOGIA FEMININĂ ÎN PROZA LUI IOAN SLAVICI

Mădălina SAMOIL,

studentă, anul II, Facultatea de Litere

CZU: 821.135.1-3.09 madalinasamoil@gmail.com

Opera prozatorului Ioan Slavici rămâne actuală atât prin modul în care a radiografiat fenomenele sociale, cât şi prin redarea vieţii sufleteşti a personajelor. O trăsătură esenţială a prozei slaviciene care îl înscrie pe autor în contextul prozei moderne este interesul sporit pentru analiza psihologică. Referindu-se la statutul psihologic şi subiectiv al personajelor, Ioan Slavici porneşte de la ideea că acestea trebuie să întruchipeze un eu individual, să fie ele însele. Zbaterea psihică, puternicile complicaţii sufleteşti înlătură eroul linear, schematic, din proza antecesorilor.

Remarcabil este felul în care este surprinsă lumea interioară a personajelor feminine. Eroinele lui Slavici reprezintă caractere în devenire, drumul lor în operă nefiind unul liniar, ci implicând modificări sufleteşti substanţiale, în funcţie de cumpănirea sau descumpănirea etică. Personajele feminine sunt modelate de lupta dinafară, dar şi de cea din sufletele lor, „cu ceea ce lui Slavici îi plăcea să numească firea omenească" [1, p. 19]. Ele trăiesc pentru viitor, au un ideal, un scop de atins, nu se mulţumesc cu ceea ce sunt (cu excepţia bătrânei din ***Moara cu noroc***), iar autorul participă la visurile şi lupta lor, manifestându-şi aderenţa sau inaderenţa.

În opera lui Ioan Slavici femeile capătă rost şi îşi câştigă drepturi pe fundalul unor experienţe şi a unor situaţii care le silesc la acest lucru. Putem vorbi, în acest sens, de devenire, de asumare, de cunoaştere a lumii lăuntrice. Factorul declanşator al evoluţiei personajelor feminine este instinctul de apărare, care poate fi instinctul biologic de conservare şi perpetuare a speciei, sau/şi instinctul de apărare psihologică. Un alt factor ce influenţează evoluţia eroinelor slaviciene este iubirea – *nucleul* şi, totodată, *nodul gordian* al oricărei relaţii umane. Autorul se opreşte, surprinzător şi profetic parcă, în întreaga sa creaţie asupra acestui sentiment, care surprinde spiritul în devenire. Cu cât sentimentul zguduie interioritatea feminină, cu atât intimitatea este mai vizibilă.

Relevant în acest sens este cazul Anei din *Moara cu noroc*, prezentată drept o victimă a incapacităţii sale de a se raporta la simţul măsurii şi al echilibrului în tot ceea ce întreprinde. Slavici înregistrează cu subtilitate evoluţia Anei de la iubirea bazată pe respect şi încredere în soţul ei, la iubirea însoţită de compasiune, până la dispreţuirea şi înşelarea soţului, care nu echivalează cu pierderea iubirii pentru acesta. O analiză atentă a relaţiei dintre Ana şi Ghiţă pune în evidenţă însă şi puterea în slăbiciune a Anei, or, până la momentul judecăţii (cap. XI) singura care luptă pentru menţinerea cuplului prin comunicare şi implicare e femeia. Răceala şi laşitatea soţului o aruncă pe Ana treptat în braţele lui Lică, într-un gest de răzbunare disperată. Ultimile zvâcniri ale eroinei, înjunghiată de Ghiță, sugerează totul: „ura şi dispreţul pentru soţul nedemn, setea de răzbunare, dar şi patima neostoită pentru Lică, conştiinţa vinovăţiei şi în acelaşi timp a nevinovăţiei" [2, p. 187].

O evoluţie psihologică surprinzătoare cunoaşte şi Persida din romanul *Mara*, care parcurge drumul adolescenţei orgolioase, a iubirii adevărate, urmată de degradarea fizică şi morală a căsniciei sale, ajungând în cele din urmă la apogeul recunoaşterii şi al admiraţiei unanime. Persida, iubindu-l pe Naţl şi căsătorindu-se cu el, parcurge un traseu iniţiatic ce o face să înţeleagă altfel lucrurile din jurul ei, viaţa în general, îi formează personalitatea, o maturizează. Ea este un model de prelucrare liberă şi conştientă a propriei identităţi. Este surprinsă evoluţia sentimentelor, trăirilor şi convingerilor eroinei în condiţiile unor schimbări majore de perspectivă: criza devenirii, discrepanţele dintre „lumea mamei" şi „lumea fiicei", confruntarea dintre „legea mamei" şi „legea fiicei", „labirintul unei iubiri controlate dar extrem de naturale totodată" [3, p. 37]. Ioan Slavici stăruie asupra destinului Persidei pentru a pune în evidenţă latura „dramatică", de „maximă încordare" etică şi psihică prin care se transformă într-un „destin fericit". Împlinirea destinului se realizează prin traversarea limitelor şi a unei existenţe profane, căreia îi va succede, neapărat, o nouă existenţă durabilă.

Adâncirea analizei caracterologice şi a profunzimilor sufleteşti ale personajelor feminine pune în paralel destine care „au forţat limitele impuse de canon, de lege, de obişnuinţă şi de acel *comun* care cenzurează individualitatea, promovand identitatea" [3, p. 92]. O trăsătură comună acestor personajelor este forţa morală şi puterea de voinţă prin care reuşesc să schimbe o mentalitate, chiar dacă numai a familiei lor sau a comunităţii. Reuşita lor este nu una ascunsă, ci una afişată şi recunoscută public. Tărie manifestă Persida pentru a-şi finaliza *drumul* pe care nu i-l asigurase nimeni. Şi Ana, care *vede* şi *înţelege*, însă este doar o femeie care încearcă, dar nu reuşeşte, să protejeze orgoliul masculin al lui Ghiţă, pierdut printe meandrele gloriei deşarte.

Fie că sunt învingătoare sau învinse, eroinele lui Ioan Slavici ascund în străfundul lor o forţă, care, canalizată în a le sluji minţii şi sufletului, scoate la lumină trăsături care sunt departe de a le cataloga drept nişte personaje plate. Tumultul vieţii, ca şi procesele cele mai adânci şi obscure care le caracterizează, înlătură caracterul linear, schematic al acestor personaje, dezvăluind natura lor complexă şi lumea interioară bogată, de o veritabilă densitate psihologică.

Referinţe:

1. POPESCU, Magdalena. *Slavici*. Bucureşti: Cartea Românească, 1974.
2. MARCEA, Pompiliu. *Ioan Slavici. Evaluări critice*. Timişoara: Facla, 1977.
3. TOMUŞ, Mircea. *Slavici. Evaluări critice*. Timişoara: Facla, 1997.
4. POPOVICI, Vasile. *Lumea personajului*. Cluj-Napoca: Echinox, 1998.

Recomandat
***Dorina ROTARI**, dr., conf. univ.*